

**ADRODDIAD
ARCHWILIAD
MEWNOL**

CYNGOR CYMUNED TALSARNAU

ARCHWILIAD MEWNOL CYNGOR CYMUNED TALSARNAU

1. Bwriad yr Archwiliad

- 1.1 Bwriad yr archwiliad oedd adolygu trefniadau ariannol a llywodraethu'r Cyngor yn unol â ymarfer priodol fel yr amlinellir yng nghyhoeddiad Un Llais Cymru / Cymdeithas Clercod Cyngorau Lleol "Llywodraethu ac Atebolrwydd i Gyngorau Lleol yng Nghymru - Canllaw Ymarferydd 2019".
- 1.2 Roedd yr archwiliwr mewnol yn ymgymryd â rhaglen waith yn seiliedig ar asesiad o risg, ynghyd â'r math o archwiliad allanol cynhelir. Roedd cwrdd a maint yr archwiliad yn gymesur ag anghenion, maint ac amgylchiadau'r Cyngor, ac yn seiliedig ar sampl o ddogfennau.
- 1.3 Mae trefniadau llywodraethu a datganiadau cyfrifyddu 2025-26 Cyngor Cymuned Talsarnau yn destun archwiliad allanol llawn. Mae archwilio mewnol yn darparu sicrwydd rhesymol, nid sicrwydd llwyr, ac ni ellir dibynnu arno i amlygu pob risg na phob methiant rheolaethol. Mae'r cyfrifoldeb am y system rheolaethau mewnol yn parhau i fod gyda'r Cyngor.

2. Prif Ddarganfyddiadau

- 2.1 Dengys yn Atodiad A yr amcanion rheolaethol a brofwyd ac a gafwyd yn foddhaol.

3. Barn yr Archwiliad

Gellir datgan sicrwydd rhannol yn nhrefniadau llywodraethu a datganiadau cyfrifyddu Cyngor Cymuned Talsarnau ar gyfer y flwyddyn ariannol 2025-26 yn seiliedig ar y profion a gynhaliwyd gan bod rhai elfennau y gellir eu tynhau i liniaru risgiau a adnabuwyd. Argymhellir bod y Cyngor yn ymrwymo i roi sylw i'r risgiau canlynol a chymryd camau priodol i'w lliniaru:

- Risg o golledion ariannol neu taliadau anawdurdodedig heb rheolaethau awdurdodiad deuol wedi'i sefydlu ar gyfer rhyddhau taliadau drwy bancio ar lein.
- Methiant i gydymffurfio ag adran 81 deddf Llywodraeth Leol 2000 i gyhoeddi rhestr o buddiannau aelodau ar wefan y Cyngor.
- Methiant i gyflwyno yn gywir dadansoddiad o wahaniaethau dros 15% yn ffigyrau 2024-25 i gymharu â 2025-26 a ddarparu eglurhad o wahaniaethau.
- Risg o wneud penderfyniadau anhysbys trwy beidio â chynnwys/ystyried yr incwm a'r arian wrth gefn wrth osod y cyllideb.
- Risg o dirwyon gan CThEM ar gostau staff a daliwyd heb adolygiad o'r costau a'u datgan ar gyfer oblygiadau treth.

4. Cydnabyddiaeth

- 4.1 Hoffai'r archwiliwr ddiolch i'r Clerc am y cymorth a'r cydweithrediad wrth baratoi'r adroddiad archwilio hwn.

LUNED FÔN JONES

Rheolwr Archwilio

Mehefin 2026

ATODIAD A

AMCANION RHEOLAETHOL A DARGANFYDDIADAU'R ARCHWILIAD

Mae archwiliad mewnol y Cyngor, gan weithredu'n annibynnol ac ar sail asesiad o risg, wedi cynnwys cynnal asesiad dewisol o gydymffurfiaeth â'r gweithdrefnau a'r rheolaethau perthnasol y disgwylir iddynt fod ar waith yn ystod y flwyddyn ariannol ddaeth i ben 31 Mawrth 2026.

Cynhaliwyd yr archwiliad mewnol yn unol ag anghenion y Cyngor. Ar sail y canfyddiadau yn y meysydd a archwiliwyd, ceir crynodeb o gasgliadau'r archwiliad mewnol isod ar y rheolaethau sy'n cael eu bodloni drwy gydol y flwyddyn ariannol i safon sy'n ddigonol i ddiwallu anghenion y Cyngor.

- Llyfrau cyfrifon priodol wedi'u cadw'n briodol drwy gydol y flwyddyn, yn dilyn man-
addasiadau gan yr Archwiliwr Mewnol
- Bodlonwyd rheoliadau ariannol a chefnogwyd taliadau gan anfonebau
- Cymeradwyd gwariant
- Rhoddwyd cyfrif priodol am TAW
- Asesodd y corff y risgiau sylweddol i gyflawni ei amcanion ac adolygodd
ddigonolrwydd y trefniadau ar gyfer eu rheoli
- Deilliodd y gofyniad blynyddol am braesept o broses gyllidebu
- Cafodd cynnydd yn erbyn y gyllideb ei fonitro'n rheolaidd
- Roedd y cronfeydd wrth gefn yn briodol
- Cafodd yr incwm disgwyledig ei dderbyn yn llawn, ar sail prisiau cywir, ei gofnodi'n
briodol a'i fancio'n syth, a rhoddwyd cyfrif priodol am TAW
- Talwyd cyflogau i gyflogeion yn unol â chymeradwyaethau a gofnodwyd
- Talwyd lwfansau i aelodau yn unol â chymeradwyaethau a gofnodwyd
- Cymhwyswyd gofynion TWE ac Yswiriant Gwladol yn briodol
- Cofrestrau asedau yn gyflawn, yn gywir, ac yn cael eu cynnal yn briodol
- Cysoniadau cyfrifon banc ar ddiwedd y flwyddyn wedi eu cynnal yn briodol
- Cafodd datganiadau cyfrifyddu a baratowyd yn ystod y flwyddyn eu paratoi ar y sail
cyfrifyddu gywir (derbyniadau a thaliadau), roeddent yn gyson â'r llyfr arian parod, ac
wedi'u cefnogi gan drywydd archwilio digonol o gofnodion sylfaenol
- Mae'r Cyngor wedi paratoi adroddiad blynyddol, cynllun bioamrywiaeth a chynllun
hyfforddiant